




# قی و حقنه در طب سنتی ایران

دکتر حوریه محمدی کناری

## قی :

→ قی در طب سنتی یک استفراغ است به معنای فارغ شدن و پاکسازی. هدف از قی ابتدا و در مرحله اول پاکسازی معده است بدون اینکه به روده‌ها کاری داشته باشد. در مرحله دوم تنقیه سر و کل بدن است و البته مواد را از پایین جذب و دفع می‌کند.



برای پاکسازی همیشه نزدیک ترین راه انتخاب می‌شود مثلا در بیماری‌های پوستی دفع مواد از طریق عرق کردن و درمان موضعی انجام می‌شود، در بیماری‌های مغزی دفع مواد از طریق بینی مثلا با زکام انجام می‌شود و ممانعت از خروج مواد از طریق بینی منجر به انواع بیماری‌های مغز و دماغ می‌شود، در بیماری‌های روده ای پاکسازی از طریق اسهال و حقنه، در بیماری‌های معده از طریق قی کردن، در بیماری‌های بخش مقعر کبد از طریق روده‌ها و در بیماری‌های بخش محدب کبد از طریق مدرات و... پاکسازی انجام می‌شود.




## قی برای چه بیماری‌های مفید است؟

■ اغلب بیماری‌های مزمن و صعب

■ بنا به فرموده بقراط در هر ماه باید دو روز متوالی قی کرد تا اگر بعد از استفراغ اول چیزی باقی مانده باشد، استفراغ دوم آن را بیرون براند و اخلاط نامناسب را از معده خارج کند، بقراط حفظ صحت را با این کار تضمین می‌کند. علت آن است که بعد از مصرف غذاهای معمول روزانه، مقداری اخلاط غلیظ لزج در معده باقی می‌ماند که با ادرار و مدفوع دفع نمی‌شود و در معده سردی و رطوبت ایجاد می‌کند و بعد از آن اگر ورزش هم انجام نشود که آن را تحلیل ببرد و معده هم گرم و تقویت نشود و اندک‌اندک جمع شده و باعث بیماری می‌گردد ولی قی در این موارد باعث دفع این اخلاط شده و از بیماری‌های ناشی از آن پیشگیری می‌کند. البته قی کردن در گذشته مرسوم بوده است ولی امروزه مردم عادت به قی کردن ندارند و ممکن است از آن سودی نبرند. پس از قی کردن با بررسی فرد قی کننده از لحاظ سبک شدن، اشتها به غذا، نبض، تنفس و سایر قوا می‌توان تشخیص داد که قی سودمند بوده یا نه.

# فواید قی:

۱. قی، بلغم و صفرا را بیرون می ریزد و معده را پاکسازی می کند، اغلب خلط لزج و غلیظ بلغمی در معده افراد وجود دارد و بهترین راه پاکسازی آن قی کردن است.
۲. هیچ کاری مثل قی نمی تواند صفرای ریخته شده به روده ها را از آنها پاکسازی کند.
۳. قی سنگینی سر را برطرف می کند و چشمها را جلا می بخشد.
۴. قی فساد هضم را برطرف می کند.
۵. قی سستی بدن را از بین می برد.



در صورتی که امتلاء وجود داشته باشد، باید حتما در یک ماه یک  
الی دوبار قی کرد و البته نباید همیشه روز و وقت معینی از ماه  
داشته باشد مثل اول ماه یا آخر ماه.

## طیب نباید افراد زیر را به قی کردن وادارد:

۱. کسانی که سینه تنگ و تنفس نامناسبی دارند و مستعد خونریزی گوارشی فوقانی هستند.
۲. کسانی که بیماری‌های قلبی دارند یا جراحی‌های قلبی انجام داده‌اند.
۳. کسانی که هوشیاری مناسب ندارند.
۴. کسانی که گردن باریکی دارند و مستعد ابتلاء به ورم‌های حلق هستند.
۵. کسانی که معده ضعیف دارند و بسیار چاق هستند.
۶. کسانی که به قی عادت ندارند، اگر به زور و با داروهای قوی وادار به اینکار شوند، بعید نیست که عروق دستگاه تنفسشان پاره شود.



❖ اگر حال بیمار بر طبیب مشکل شد باید ابتدا از داروهای قوی آور سبک استفاده کند. اگر قوی به آسانی انجام شد، آن وقت می تواند از داروهای قوی تر مثل خربق هم استفاده کند.

❖ کسی که می خواهد قوی کند، بهتر است غذای متنوع بخورد زیرا اگر غذا از یک نوع باشد، معده از پس دادن آن امساک می کند.

❖ کسی که می خواهد قوی کند نباید قبل از قوی غذا را زیاد بجود. زیرا جویدن زیاد قوه جاذبه معده را به حرکت می آورد و حرکت جاذبه به دافعه قوی مزاحمت می نماید.

➡ اگر کسی غذایی را خورد و بعد قی کرد، باید دست از غذا خوردن بکشد تا زمانی که واقعا گرسنه شود و برای گرسنه شدن از عرق انیسون، آویشن، زنیان استفاده کند و نیز تشنگی خود را با چیزی مثل شربت سیب فرو بنشانند و از نوشیدن جلاب و سکنجبین خودداری کند زیرا که آنها غثیان آورند و غذایش باید سبک باشد مثل گوشت جوجه.

➡ کسی که برای اولین بار ماده‌ای ترش را قی کند و در نبضش مختصری آثار تب حس شود، تا ظهر نباید چیزی بخورد و قبل از غذا گلاب گرم (جرعه جرعه) بخورد.

## کسی که قی کرده است بعد از استفراغ باید:

➤ دهان و صورت خود را با مخلوط آب و سرکه بشوید تا سنگینی که بر سر عارض شده از بین برود.

➤ مقداری مصطکی با آب سیب بخورد.

➤ از نوشیدن آب و خوردن غذا امتناع ورزد.

➤ استراحت کند.

➤ شراسیفش را روغن مالی کند.

➤ به حمام برود و سریع خودش را بشوید تا به جهت خلو معده و ضعف آن که از قی به هم رسیده انصباب رطوبات به آن نگردد.

➤ وقتی گرسنه شد، غذایی لذیذ و نیکو جوهر و سریع الهضم بخورد.

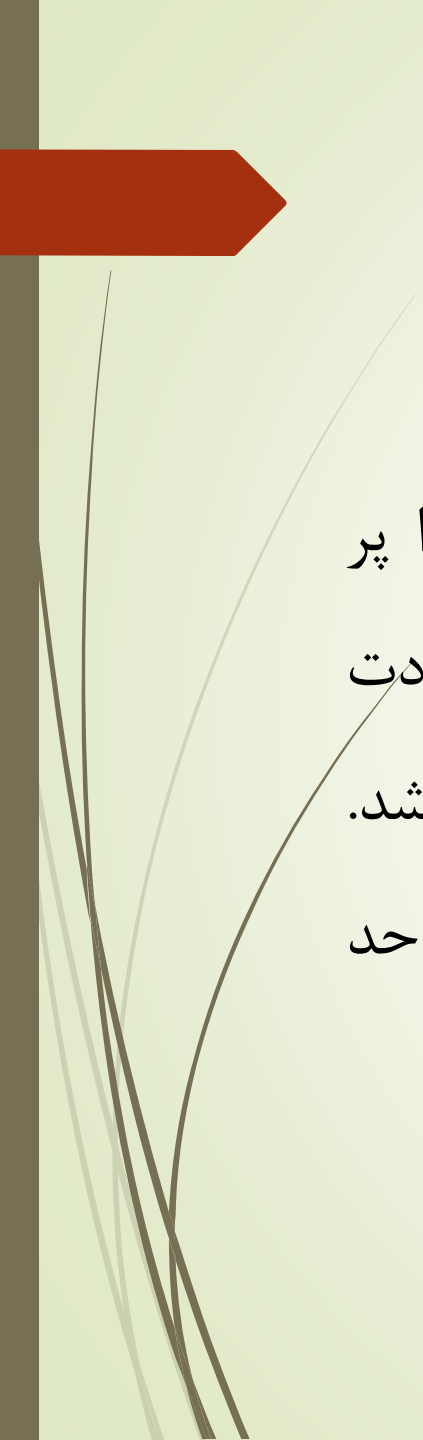
## زمان مناسب قی:

❖ بهترین وقت قی کردن تابستان است و برای کسی که قی کردن برایش دشوار است، زمان قی تابستان است.

❖ اگر بخواهند در تابستان برای تسکین دردی قی کنند، بهترین زمان آن ظهر است زیرا گرمی هوا ممد اخراج اخلاط است.

❖ قی بر ناشتا ممدوح نیست مگر در رطوبی مزاج.

❖ قی در جوانان آسان تر از میانسالان است زیرا اخلاط جوانان سبک تر از خلط های سالخوردگان است.



بعضی مردم دوست دارند که به سرعت معده شان را از غذا پر کنند و سپس طاقت نیاورده و آن را قی می کنند. این عادت ممکن است بیماری های مزمن و بدی در پی داشته باشد. پس باید از امتلا دوری کرد و غذا و نوشیدنی را در حد اعتدال مصرف کرد.





حقنه

# تعریف:

▶ حقنه عبارت است از فرستادن مایعات به روده مستقیم (رکتوم) یا رحم با وسایل خاص.

▶ برای حقنه از سرنگ‌های بزرگ (۵۰-۶۰ ml) و سوند نلاتون استفاده می‌شود، در گذشته از مثانه گاو یا ظرف شیشه‌ای مخروطی که در نوک آن نی باریک یا انبوه‌ای از مس یا نقره می‌بستند، برای حقنه استفاده می‌شد.

## تفاوت حقنه با قی:

➤ نسبت حقنه به روده مانند قی است به معده، مگر آنکه قی ماده را از پایین به بالا می کشد لذا بقراط استفاده از آن را در بیماریهای سر منع کرده است، در حالی که حقنه ماده را از بالا به پایین می کشد و فضولات روده ها را دفع می نماید و از صعود بخارات معده به سر جلوگیری می کند.

## فواید حقنه:


▶ حقنه درمانی پر منفعت است. برای اکثر امراض از جمله قولنج و درد روده ها، درد کلیه و مثانه و ورم آن‌ها، بیماری‌های مغزی، دردهای مفاصل و سردی آن‌ها و... به کار می رود.

▶ در استفاده از حقنه، سلامت اعضا رئیسه را شرط دانسته اند، اما در صورت ضرورت شدید می توان از آن استفاده کرد.

## بهترین زمان استفاده از حقنه:

▶ هنگام سردی هوا بهترین زمان است، در فصل پاییز و زمستان و در دو فصل دیگر ساعات اول و آخر روز. حقنه را باید ۳ ساعت از شب مانده شروع و تا اوایل روز تمام نمایند و یا اینکه از مغرب شروع کرده و تا نیمه شب تمام نمایند.





حقنه باید قبل از حمام باشد، همچنین لازم است معده خالی باشد بخصوص در حقنه ای که برای قولنج یا امراض مغزی استفاده می‌شود. در غیر اینصورت باید قبل و بعد از حقنه داروهای مقوی معده و دماغ و قلب استفاده کند مانند گل‌قند، مصطکی، شربت سیب و به شیرین. بیمار (حقنه شونده) باید حتی المقدور خود را از سرفه و عطسه حفظ نماید و همزمان صحبت نکند یا به کار دیگری خود را مشغول نسازد.

## مقدار مجاز مطبوخ حقنه:

مقدار جوشانده مورد استفاده در هر دفعه حقنه بیشتر از ۶۰-۵۰ سی سی نباید باشد. شیخ‌الرئیس می فرماید اگر مقدار آن کم باشد منفعت آن به امعاء بالا نمی‌رسد و اگر زیاد باشد ضرر آن بسیار است پس باید معتدل‌المقدار باشد، همچنین در گرمی و سردی نیز باید معتدل باشد، نه آن قدر گرم که روده را بسوزاند و نه آن قدر سرد که باعث تولید نفخ گردد.

در قوام باید معتدل باشد زیرا رقیق باعث انتشار در بدن و ایجاد فساد می‌شود و برای بیمار تپش قلب و دلهره ایجاد می‌کند و فایده ای هم ندارد و غلیظ نیز باعث زخم در روده ها و (دل پیچه) می‌گردد. قوام آن باید مانند شربت‌ها یا روغن‌ها باشد که در این حالت دل پیچه، اضطراب و تپش قلب ایجاد نمی‌کند.

# وضعیت بیمار هنگام حقنه:

➤ بهترین وضعیت، حالت سجده است یعنی زانوها را بر زمین گذاشته و باسن را بلند کند تا دوا به سرعت به رکتوم داخل گردد و یا آنکه به پهلو چپ خوابیده باشد. اگر درد متمایل به پشت باشد بیمار باید بر پشت بخوابد. اگر قولنج با مشارکت کلیه باشد به هر طرف که درد شدیدتر باشد به همان پهلو بخوابد، اگر درد در ناحیه قدام باشد همان وضعیت بارک بهتر است، بعد از تزریق داروی حقنه بیمار باید به پشت یا طرفی که درد دارد بخوابد و خود را از سرفه و عطسه و یا رسیدن هوای بسیار سرد یا بسیار گرم و حرکات زیاد و صحبت کردن با تلفن همراه باز دارد تا احساس دفع داشته باشد.



